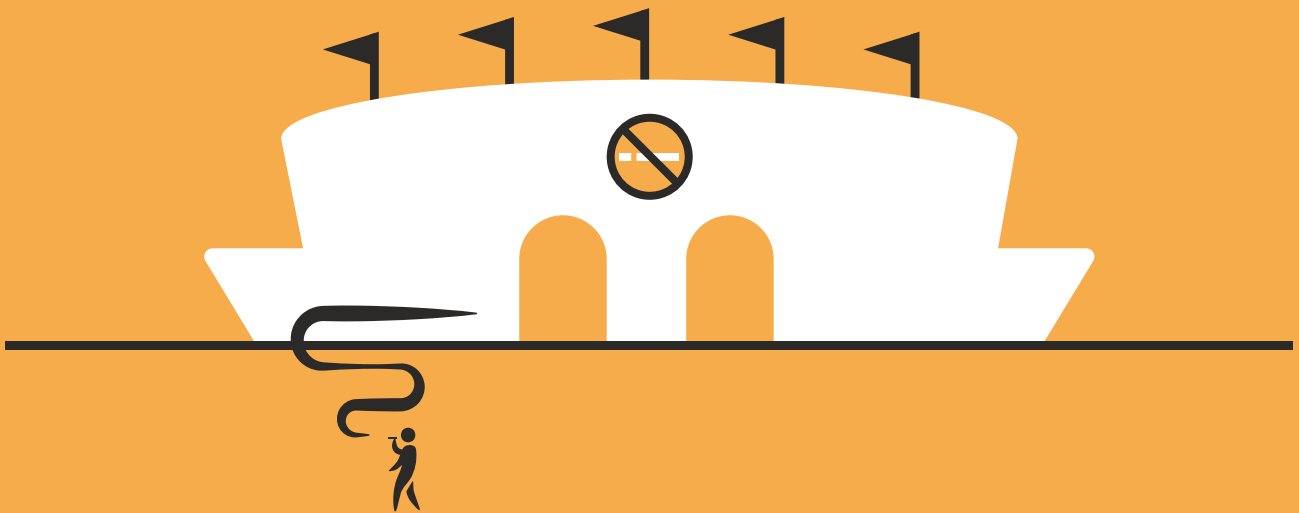

VLAAMS INSTITUUT
**GEZOND
LEVEN**

LEIDRAAD ROOKVRIJE STADIONS

Scoren doe je in een stadion zonder rook!

INHOUD

4

**SAMENVATTING,
OVERZICHT EN
KADER**

8

**WAAROM EEN
TABAКСVRIJ BELEID IN
JE STADION?**

13

**OPZETTEN VAN EEN
TABAКСBELEID VOOR
SPORTSTADIONS**

20

**EEN TABAКСVRIJ
BELEID
COMMUNICEREN**

33

**EEN
BELEID
UITVOEREN**

43

**CONTROLLEREN,
EVALUEREN
EN BEOORDELEN**

SAMENVATTING

VOOR HET MANAGEMENT

Deze handleiding biedt sportclubs en stadionexploitanten een **stap-voor-stapraamwerk** om een sterk tabaksbeleid in sportstadions te voeren.

Het belangrijkste doel van zo'n beleid? Stadionbezoekers en niet-rokers beschermen tegen de grote gezondheidsrisico's van meeroken of passief roken. Maar er zijn ook andere motieven om een stadion rookvrij te maken.

Belangrijkste motieven om een tabaksbeleid in sportstadions te voeren:

- ▶ Kinderen, jongeren en volwassenen beschermen tegen ernstige gezondheidsschade door onvrijwillige blootstelling aan tabaksrook.
- ▶ Een van de gevolgen van onvrijwillig meeroken is een groot aantal hartaanvallen bij volwassenen. Rookvrije stadions verkleinen het risico op hartaanvallen in stadions.
- ▶ Het 'denormaliseren' van roken: tonen dat roken niet normaal is en vermijden dat kinderen volwassenen zien roken, want zien roken doet roken. Door duidelijk te maken dat roken niet meer de norm is, beginnen kinderen veel minder te roken.
- ▶ Omgeving creëren die rokers helpt bij het stoppen met roken.
- ▶ Brandgevaar, schoonmaakkosten en verzekeringskosten terugdringen.
- ▶ Alle banden tussen sport en de tabaksindustrie verbreken.

We maken binnen het kader van de 'Rookvrije Stadions' een onderscheid tussen een **'Rookvrij beleid'** en **'Tabaksvrij beleid'**.

In het eerste is het gebruik van tabaksproducten in alle binnen- en buitenruimtes van de stadions verboden. Het tweede betekent dat daarbovenop ook de verkoop van alle tabaksproducten verboden is.

Deze handleiding is bedoeld voor alle medewerkers die te maken hebben met het uitvoeren van een dergelijk beleid. Ze voorziet in een ondersteunend uitvoeringsraamwerk, achtergrondinformatie, middelen, sjablonen, case studies en links naar verdere informatie.

OVERZICHT EN KADER

Introductie

Sportclubs en sportfaciliteiten hebben veel te winnen bij een rookvrij beleid, waarbij het gebruik en de verkoop van tabak in het stadion wordt verboden. Een dergelijk beleid beschermt fans, medewerkers en bezoekers tegen de gezondheidsgevaaren van passief roken. Het zorgt ervoor dat alle stadionbezoekers kunnen genieten van een prettige omgeving en het recht op schone lucht, volgens een internationale standaard van veiligheid en comfort die je vandaag verwacht bij sportevenementen. Niet alleen in Europa, maar ook in de rest van de wereld. Ook verbreekt zo'n beleid uitdrukkelijk elke band tussen sport en tabaksindustrie.

Deze handleiding wil sportclubs, multifunctionele stadions en bestuursorganen helpen bij de ontwikkeling en uitvoering van een sterk tabaksbeleid in het stadion. Als club of stadion kan je verder gaan dan wat de Belgische wet oplegt.

Dit document is een vertaling van de internationale "Tobacco-Free Stadia Guidance: Main Guide". Het is een onderdeel van een breder programma van het Europese Healthy Stadia Network: www.healthystadia.eu (hierna Healthy Stadia genoemd). Dat programma ijvert ervoor dat alle sportstadions in Europa tabaksvrij worden.

Het programma heeft financiering en steun gekregen van de World Heart Federation (WHF) - www.world-heart-federation.org - als onderdeel van UEFA's 'Football and Social Responsibility Portfolio', www.uefa.org/social-responsibility.

De vertaling van deze handleiding en de aanpassing ervan naar de Vlaamse context gebeurt en wordt gefinancierd door het Vlaams Instituut Gezond Leven vzw - www.gezondleven.be -, in samenwerking met Kom op tegen Kanker, Stichting tegen Kanker en Healthy Stadia.

In deze gids ligt de focus op voetbalclubs en hun stadions, maar het is de bedoeling dat je hem ook kan gebruiken voor andere sporten die in stadions plaatsvinden.

Rookvrije omgevingen en rookvrije stadions

Europese landen hebben de afgelopen tien jaar belangrijke stappen gezet als het gaat over tabakscontrolewetgeving, onder meer rond rookvrije omgevingen. Die zorgt ervoor dat er in gesloten publieke ruimten een verbod op het gebruik van tabaksproducten geldt.

Voor meer info over roken en de wet in België, zie www.gezondleven.be/themas/tabak/wat-zegt-de-wet-over-roken.

10 landen met volledig rookvrij stadions

22 landen met een rookvrij beleid

50 respondenten

54 leden van UEFA

Samenvatting van de belangrijkste bevindingen van de bevraging.

Wat is de huidige situatie in de Belgische voetbalstadions?

In België is het wettelijk niet toegestaan om in afgesloten openbare plaatsen in de stadions, zoals bijvoorbeeld in de catacomben, te roken. Op niet-afgesloten plaatsen, zoals open of halfopen tribunes, parking..., geldt er echter geen wettelijk rookverbod. Daarnaast is het in België op de meeste plaatsen verboden om reclame en promotie te maken voor tabak en tabaksproducten¹. Ook in sportstadions mag je geen reclame maken voor tabak.

De wetgever biedt wel de mogelijkheid om als club en stadion verder te gaan en te kiezen voor een rookvrij en tabaksvrij stadion. Er zijn twee voorwaarden: een rookbeleid opnemen in het reglement van het stadion en het reglement op voorhand bekendmaken aan alle betrokkenen. Deze gids biedt je hiervoor alle ondersteuning.

De belangrijkste gezondheids- en veiligheidsredenen bij het ontwikkelen van een tabaksbeleid in stadions, zie je hieronder in Sectie A. Ze worden ondersteund door de volgende maatschappelijke en organisatorische trends:

- ▶ Er is algemene steun voor een rookvrij beleid in openbare ruimten, zelfs onder rokers (1).
- ▶ 22% van de burgers in Vlaanderen rookt, maar 73% wil stoppen met roken (2).
- ▶ Elk jaar dalen de rookcijfers in de Europese landen en zijn er

veel meer niet-rokers dan rokers. Volgens de WHO waren er in 2012 veertig landen in Europa waar 70% van de volwassen bevolking uit niet-rokers bestond (3).

- ▶ Een rookvrij beleid is in overeenstemming met de visie van belangrijke bestuursorganen, zoals de UEFA, het IOC en FIFA (4).
- ▶ Sponsors hebben meer interesse om hun merken in verband te brengen met organisaties die staan voor een gezonde omgeving en imago.

Huidig rookbeleid in Europese voetbalstadions

Om een duidelijker beeld te krijgen van het tabaksbeleid van Europese clubs/stadions voerde Healthy Stadia onderzoek naar de omvang en aard van het rookbeleid in Europese voetbalstadions. Het onderzoek richtte zich binnen de 54 leden van de UEFA op voetbalclubs in de bovenste regionen van de voetbalcompetitie in het seizoen 2013-2014.

In de 54 UEFA-landen die werden benaderd, reageerden 50 organisaties (zowel nationale bonden als competitie-organisatoren). In de hoogste competitie van het land bleken 22 landen een vorm van tabaksbeleid te hebben. Maar in slechts 10 landen was er een regeling voor een volledig rookverbod in het gehele stadion, waarbij dus niet gebruikgemaakt werd van speciale rookruimtes.

¹ In de wet van 10 december 1997 werd het aanbrengen van het merk van een tabaksproduct op affiches in en aan de voorgevel van tabakswinkels en van krantenwinkels die tabaksproducten verkopen als uitzondering opgenomen.

Voor het volledige rapport, zie [Survey of Smoke-Free Policies at Football Stadia in Europe](#). De belangrijkste bevindingen worden hieronder weergegeven.

Nood aan ondersteuning voor een rookvrij stadion

Terwijl het aantal niet-rokers in alle Europese landen groter is dan het aantal rokers zijn veel sportorganisaties nog steeds voorzichtig met het toepassen van een rookverbod in stadions. Uit angst voor mogelijke negatieve reacties van de fans of leden van de clubs of van het stadionpersoneel.

Die houding en bovenstaande onderzoeksresultaten tonen aan dat er behoefte is aan goede begeleiding voor een betere uitvoering van het tabaksbeleid.

Dit document wil praktisch ervaringen delen van sportclubs, stadionexploitanten en toernooien, die een sterk rookbeleid met succes in de praktijk brengen. Het schetst ook de stappen die nodig zijn bij het plannen, uitvoeren en controleren van zo'n beleid.

Beoogd lezerspubliek en verdere ondersteuning

Deze gids richt zich vooral op leidinggevend personeel binnen sportorganisaties, met name op personeel van het facility-management, community management, security, communicatie en HR.

De gids presenteert:

- ▶ De belangrijkste gezondheids- en veiligheidsredenen ter ondersteuning van een rookvrij- en een tabaksvrij beleid.
- ▶ Een stap-voor-stapraamwerk over een succesvol tabaksbeleid: hoe een beleid definiëren, communiceren, uitvoeren en controleren?
- ▶ Achtergrondinformatie, sjablonen, voorbeelden van afbeeldingen, case studies en links naar meer nuttigere informatie.

Naast de handleiding hebben we ook een aanvullende trainingsmodule security en een beknopte gids ontwikkeld die kan worden gebruikt door besluitvormers op bestuursniveau (beschikbaar in het Engels, Frans, Duits, Spaans, Italiaans en Russisch) en andere belangrijke belanghebbenden, zoals fanclubs, sponsors, en partnerorganisaties. In de beknopte gids gaan we in op de logica van een tabaksvrij beleid en de voordelen ervan voor clubs en stadions.

DEEL A

**WAAROM EEN
TABAKSVRIJ
BELEID IN JE
STADION?**

De belangrijkste reden voor een tabaksvrij stadionbeleid? De stadiongebruikers en medewerkers beschermen tegen de acute gevaren van passief roken.

Een beleid dat blootstelling aan rook tegengaat en gebruik, verkoop en promotie van tabaksproducten in je stadion verbiedt. Het is één van de belangrijkste stappen die je kunt nemen om de gezondheid en veiligheid van fans en medewerkers te beschermen in de omgeving van het stadion.

A:1

TABAK EN GEZONDHEID

Tabaksgebruik is de grootste voorkombare doodsoorzaak ter wereld: in Europa alleen al veroorzaakt het gebruik van tabak tot 700.000 doden per jaar (5). Tabaksgebruik is een grote risicofactor die in verband wordt gebracht met hart- en vaatziekten, beroertes, bronchitis, emfyseem en verschillende types kanker waaronder kanker aan de longen, mond, keel, lever en nier. Rookloze tabak, zoals pruimtabak, wordt direct gelinkt aan mond-, tong-, wangen-, tandvlees- en slokdarmkanker.

Tabak is niet alleen verslavend, het is ook het enige legale product dat bij normaal gebruik de helft van de gebruikers ervan doodt.

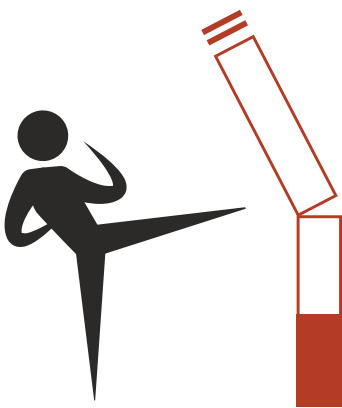
Passief roken doodt: passief roken is het onvrijwillig inademen van tabaksrook. Door zij die eigenlijk niet roken dus. Veel van de giftige toxines, gassen en deeltjes die in verband worden gebracht met passief roken, zijn onzichtbaar. Dus zelfs als je rook niet kan zien in een bepaalde omgeving wil dat niet zeggen dat mensen schone lucht inademen. In Europa draagt passief roken elk jaar bij aan de dood van 79.000 niet-rokers (6).

Kinderen zijn extra kwetsbaar voor tabaksrook: kinderen vormen ongeveer een kwart van alle dodelijke slachtoffers van passief roken (7). Hun bloedvaten zijn kleiner en hun organen zijn nog in ontwikkeling, waardoor toxines meer effect hebben. En omdat zij sneller ademhalen, halen ze meer giftige chemicaliën uit de lucht dan volwassenen. Volgende schade als gevolg van passief roken is specifiek voor kinderen:

- ▶ Verdubbeling risico op astma.
- ▶ Vijf keer meer kans op het risico van plotselinge wiegendood.
- ▶ Vier keer meer kans op een middenoorontsteking en gedeeltelijke doofheid.
- ▶ Toename van ademhalingsproblemen zoals bronchitis, longontstekingen en chronische aandoeningen aan de luchtwegen.

Passief roken zorgt voor een direct gevaar op een hartaanval en veroorzaakt luchtwegeninfecties: 80% van passief roken-gerelateerde sterfgevallen bij volwassenen heeft te maken met hartaandoeningen. Deeltjes uit de lucht komen terecht in de bloedbaan en tasten onmiddellijk de bloedvaten aan. Zelfs korte blootstelling aan passieve rook kan zorgen voor een beschadiging van de bloedvatwand. Dit stelt processen in werking die leiden tot hartaanvallen. Overal ter wereld dalen de cijfers voor hartaanvallen vrijwel meteen nadat er een strengere tabakswetgeving is geïntroduceerd die ervoor zorgt dat er minder blootstelling aan tabaksrook is.

Daarnaast zorgt passief roken voor een stijging van 20-30% van het risico op longkanker. Mensen die zowel tijdens de kindertijd als op volwassen leeftijd zijn blootgesteld aan tabaksrook hebben meer kans op chronische ademhalingsproblemen.

Banden verbreken tussen tabak en sport: naast passief roken elimineren in sportstadions zijn er nog aanvullende voordelen van een breder tabaksvrij beleid:

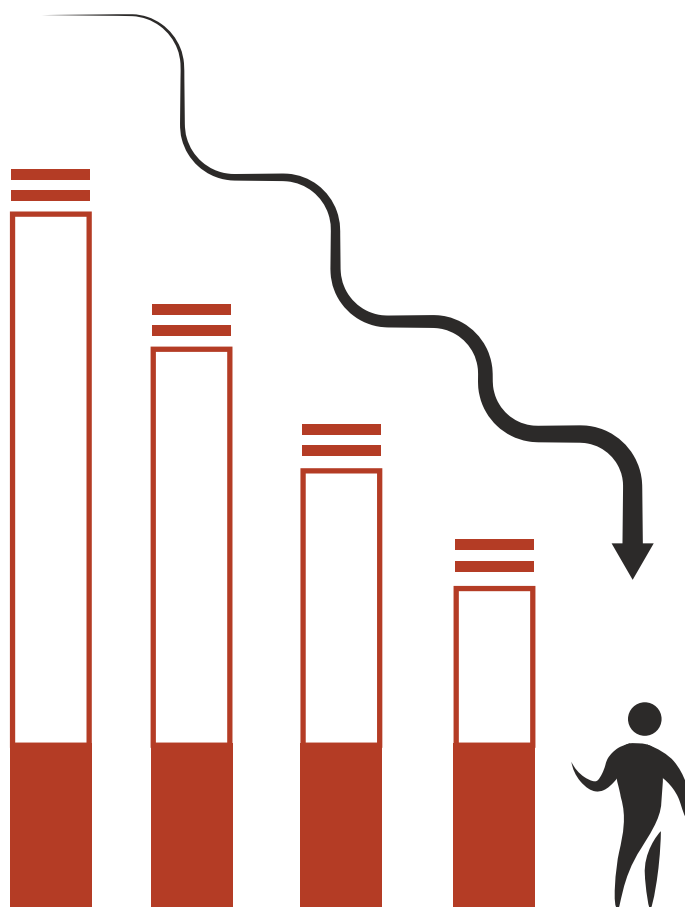
- ▶ Minder jonge mensen die beginnen met roken
- ▶ Omgeving voorzien die hulp biedt aan rokers die proberen te stoppen
- ▶ Impact van tabak en passief roken op sportprestaties doen dalen, zowel bij professionals als recreatieve sporters
- ▶ Het recht op een goede gezondheid en schone lucht voor alle stadiongebruikers respecteren. Zo wordt het stadion een veiligere en prettigere omgeving.
- ▶ Steun voor bredere gezondheidscampagnes in de samenleving en voor een breed antitabaksbeleid, waardoor het publieke begrip daarvoor groter wordt.

A:2

VEILIGHEIDSRISICO'S EN BEDRIJFSKOSTEN DOEN DALEN

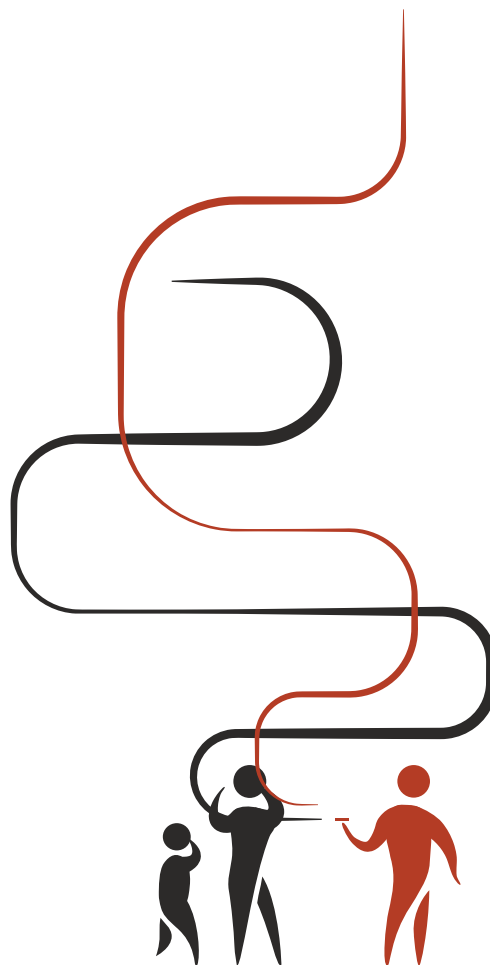
Behalve specifieke gezondheidsrisico's als gevolg van tabaksgebruik en tabaksrook, zijn er nog andere belangrijke redenen waarom clubs/stadions een tabaksvrij beleid zouden moeten voeren. Ze zijn bovendien voordelig voor de clubs en stadions. Het gaat hierover:

- Minder brandgevaar als gevolg van tabaksgebruik, mensen beschermen tegen verwondingen en de infrastructuur beschermen tegen schade.
- Minder tabaksgerelateerd afval (peuken) en dus minder afvalkosten.
- Minder kosten voor schoonmaken en vervangen van het meubilair.
- Minder verzekeringskosten.

A:3

FACTSHEET PASSIEF ROKEN

Om de acute gevaren van passief roken uit te leggen aan fans kunnen besluitvormers van een club/stadion en andere belangrijke belanghebbenden zoals sponsors, verwijzen naar de factsheet hieronder:

Blootstelling aan tabaksrook: de feiten

- ▶ Passief roken is onvrijwillig tabaksrook inhaleren door iemand die niet rookt.
- ▶ In Europa draagt passief roken bij aan de dood van 79.000 niet-rokers per jaar.
- ▶ Ongeveer 25% van de doden door passief roken, zijn kinderen.
- ▶ 80% van de sterfgevallen ten gevolge van tabaksrook bij volwassenen wordt veroorzaakt door hart- en vaatziekten.
- ▶ Passief roken veroorzaakt ook bronchitis, astma, emfyseem en verschillende soorten kanker. Passief roken verhoogt het risico op longkanker bij niet-rokers met een kwart.
- ▶ Het aantal hartaanvallen zakt vrijwel onmiddellijk wanneer een streng rookverbod wordt geïntroduceerd dat ervoor zorgt dat er minder blootstelling aan tabaksrook is.
- ▶ Er is geen veilig niveau van blootstelling aan tabaksrook.

Meer weten over passief roken:

www.gezondleven.be/themas/tabak/passief-roken

DEEL B

**OPZETTEN VAN
EEN
TABAKSBELEID
VOOR
SPORTSTADIONS**

B:1

AAN DE SLAG

Beleidsdraagvlak en betrokkenheid van belanghebbenden: het is heel belangrijk dat een aangewezen beleidsdrager (trekker) binnen een club en/of stadion wordt aangewezen om het beleid vanaf de conceptfase te beheren. Deze persoon moet een hoge positie innemen binnen de organisatie en zal de uiteindelijke verantwoordelijkheid hebben voor de uitvoering, bewaking en evaluatie van het beleid. Hieronder valt communicatie met hooggeplaatste werknemers zoals afdelingshoofden van de afdelingen communicatie, faciliteiten, beveiliging en HR.

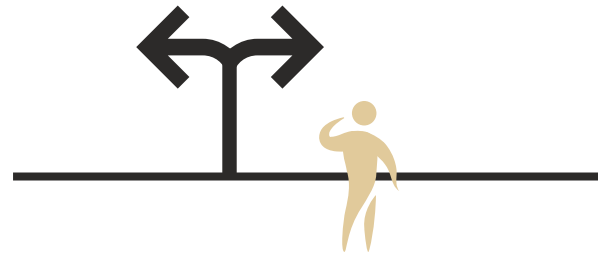
Voor de exacte aard en omvang van het beleid worden bepaald, moet de beleidsdrager medewerkers op directieniveau en hogere afdelingsmedewerkers op de hoogte brengen van de voornaamste gezondheids- en veiligheidsredenen. Ook leg je best uit waarom een tabaksbeleid in het stadion nodig is en welke voordelen het heeft voor de organisatie. De Beknopte Gids (beschikbaar in het Frans, Engels, Italiaans en Spaans) van dit document kan je gebruiken om besluitvormers in de organisatie op de hoogte te brengen.

Als club of stadion neem je best een participerende houding aan tijdens het overleg met belanghebbenden, waaronder supportergroepen, sponsors, gezondheidsorganisaties, de plaatselijke overheid en hulpdiensten. De meningen van dergelijke belanghebbenden zijn nuttig als steun voor het beleid, als communicatiekanalen, om potentiële weerstand tegen het beleid vast te stellen en strategieën te bepalen over hoe ermee om te gaan.

Een mogelijke manier om de supporters te betrekken is door een bevraging af te nemen. Zo kan je het draagvlak nagaan. Meer informatie en een voorbeeldvragenlijst op www.gezondleven.be/projecten/rookvrije-stadions.

B:2

KIES HET TABAKSBELEID IN EEN STADION: ROOKVRIJ OF TABAKSVRIJ BELEID

Rookvrij beleid

Het is de bedoeling dat besluitvormers weten dat een rookvrij stadionbeleid de minimumstandaard is voor veiligheid en comfort in Europese stadions. Een 'best-practice' rookvrij beleid wil zeggen: een volledig rookverbod in alle vertrekken van het stadion en een rookbeleid dat geldt voor alle stadiongebruikers.

Definitie rookvrij beleid:

- ▶ Een totaal rookverbod vanaf een bepaald aangegeven punt binnen de omtrek van het stadion (meestal de ingang met draaihek).
- ▶ Hieronder vallen: alle afgesloten en open tribunes, doorgangen, voorzieningen voor evenementen of media, voorzieningen langs het veld, gebieden waar mensen in de rij moeten staan, eetgelegenheden, toiletten, VIP-ruimte, kleedkamers, kantoren, mixzones en officiële voertuigen van het stadion.
- ▶ Er wordt geen gebruik gemaakt van afgesloten rookruimtes.

Tabaksvrije beleid

Nog beter dan een rookvrij beleid is een tabaksvrij beleid. Dit past in een breder gezondheidsbeleid gebaseerd op vier strategieën namelijk educatie, omgevingsinterventies, afspraken en regels en zorg en begeleiding. Voor het voeren van een gezondheidsbeleid wordt in Vlaanderen gebruik gemaakt van deze [methodiek](#). Een tabaksvrij beleid is van toepassing op alle open en afgesloten ruimtes van het stadion en gaat verder dan een rookvrij beleid,

omdat het naast het verbod op roken ook de verkoop en promotie van tabaks- en nicotineproducten verbiedt.

Een tabaksvrij beleid volgt de aanbevelingen van de Wereldgezondheidsorganisatie zoals opgesteld in de WHO Framework Convention on Tobacco Control. Dit tabaksbeleid werd overgenomen door bestuursorganen zoals UEFA, die een tabaksvrij beleid toepassen tijdens Champions League en Europa League-wedstrijden en EURO-competitiefinales.

Definitie tabaksvrij beleid:

- ▶ Een verbod op de verkoop van tabaksproducten binnen de omtrek van het stadion
- ▶ Een verbod op tabaksreclame en de promotie of sponsoring van tabaksproducten of bedrijven binnen het stadion
- ▶ Een verbod op de verkoop en het gebruik van orale tabaksproducten
- ▶ Er worden geen rookzones voorzien
- ▶ Een verbod op aanstekers, lucifers en asbakken binnen de omtrek van stadions
- ▶ Een verbod op de verkoop, het gebruik en de promotie van e-sigaretten.

Wanneer een tabaksbeleid te ambitieus is, dan kan een club of stadionexploitant ervoor kiezen om eerst te gaan voor een optimaal rookvrij beleid en vervolgens geleidelijk over te schakelen naar een optimaal tabaksvrij beleid. Zowel een rookvrij als tabaksvrij beleid moet van toepassing zijn op alle gebruikers van het stadion, inclusief fans, medewerkers, VIPS en wedstrijdofficials.

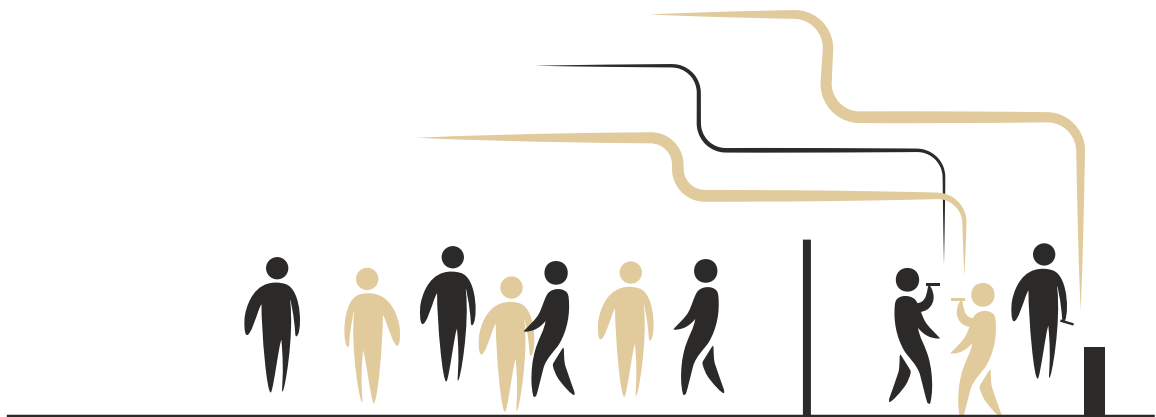
B:3

WAAROM GEEN ROOKZONES BIJ EEN TABAKSVRIJ BELEID?

Voorziene rookzones maken de uitvoering van een tabaksvrij beleid lastiger en vereisen extra tijd en middelen van stadionmedewerkers. Rook van de rookzones belandt vaak op andere plekken, ook soms binnen. Daardoor vermindert de beschermende impact van het beleid.

Rook kan zelfs buiten blijven hangen op plaatsen als fanzones en cateringlocaties. Dit zijn ook plaatsen waar vaak veel kinderen en andere mensen aanwezig zijn die gevoelig zijn voor blootstelling aan tabaksrook. Roken toestaan in het stadion, zelfs in openlucht, ondermijnt ook het loskoppelen van de band tussen sport en tabak.

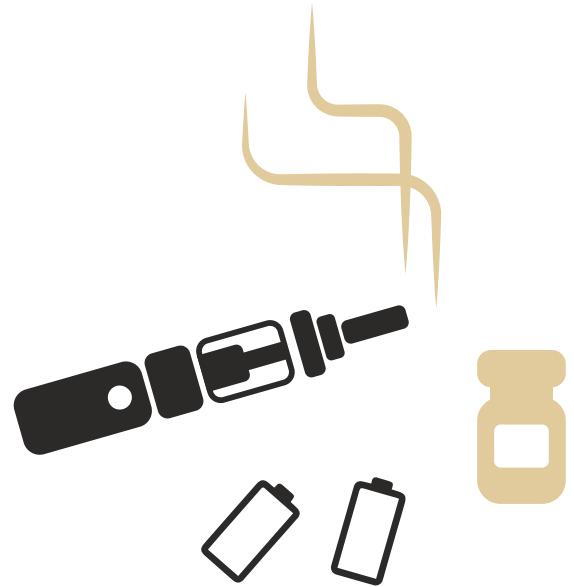
Sommige clubs staan daarbij ook niet toe dat hun werknemers roken in uniform of als ze de emblemen van de clubs dragen. Ze doen dit om te garanderen dat hun merk en uniformen niet in verband worden gebracht met tabak.

B:4

WAT MET E-SIGARETTEN?

E-sigaretten bevatten geen tabak en worden beschouwd als een veiliger alternatief voor gewone tabakssigaretten. Maar er zijn redenen om e-sigaretten op dezelfde manier te benaderen als tabaksproducten. Dit zijn onder andere:

- ▶ De meerderheid van e-sigaretproducten bevat nicotine en dat is een verslavende substantie.
- ▶ Het effect op lange termijn van het gebruik van de e-sigaret op de gezondheid is nog niet vastgesteld. In 2014 maakte de Wereldgezondheidsorganisatie ook haar zorgen kenbaar over de veiligheid van e-sigarettdampen voor niet-gebruikers (8).
- ▶ Gebruik van e-sigaretten kan verwarrend zijn bij de uitvoering van een rookvrij beleid. Vanop een afstand is het lastig voor zowel stewards als fans om onderscheid te kunnen maken tussen e-sigaretten (en hun damp) en traditionele sigaretten (en hun rook).
- ▶ Sommige merken gebruiken sport nu als een vehikel om het gebruik van e-sigaretten bij jonge mensen en niet-rokers te promoten.
- ▶ Daarnaast worden steeds meer e-sigaretmerken geproduceerd door tabaksfabrikanten. En dus worden met de verkoop en marketing van dergelijke producten toch weer de banden aangehaald tussen tabak en sport.

In de Belgische wetgeving worden e-sigaretten op dezelfde manier gereguleerd als gewone sigaretten. Je mag er dus geen promotie en reclame voor maken. Daarnaast mag je ze ook niet in afgesloten publieke plaatsen gebruiken.

Er zijn voorbeelden binnen het professionele voetbal waar verbod op gebruik, verkoop en promotie van e-sigaretten is opgenomen in het beleid (b.v. UEFA beleid voor EURO 2016 [10]).

Meer weten over e-sigaretten, kijk op www.gezondleven.be/themas/tabak/e-sigaret.

B:5

DOE BETER DAN DE HUIDIGE WETGEVING OVER TABAK

Sportclubs en stadionexploitanten zijn verantwoordelijk voor de veiligheid van alle mensen in het stadion. Zij zijn wettelijk verplicht om zich aan de bestaande wetten over tabak en tabakscontrole te houden (bv. de wetten over rookvrije omgevingen), maar ze zijn ook vrij om verder te gaan als ze een tabaksvrij stadionbeleid willen voeren dat beter is en verder gaat.

De meest voorkomende reden waarom sommige clubs en stadions blijven werken zonder een rook- of tabaksvrij beleid is vanwege een zwak nationaal/plaatselijk tabaksbeleid. Bijvoorbeeld als de wetgeving een stadion niet definieert als een afgesloten structuur – zelfs wanneer er sprake is van een vast dak waarmee tribunes en zitplaatsen zijn overdekt.

In België kan een club/stadion verder gaan dan de wet. Dit kan door te kiezen voor een rook- of tabaksvrij beleid. Door dit beleid op te nemen in de reglementen van de club of het stadion en dit op voorhand (voor supporters een ticket of abonnement hebben gekocht) bekend te maken.

Valt er toch 'verboden gedrag' te bespeuren? Dan kunnen clubs en stadions straffen voorzien. Zoals verwijdering uit het stadion als iemand voortdurend de regels overtreedt. Verdere details hierover zijn te vinden in sectie D:6. Er zijn veel voorbeelden van basisreglementen die verder gaan dan de huidige wetgeving. Reglementen die worden uitgevoerd om veiligheid en respect binnen het stadion te verzekeren. Zoals een verbod op fakkels of homofoob / racistisch taalgebruik.

Als clubs of stadionexploitanten verder willen gaan dan de bestaande tabakswetgeving, dan hebben ze vaak profijt bij samenwerkingsverbanden met nationale en plaatselijke gezondheidsinstellingen zoals het Vlaams Instituut Gezond Leven, Stichting tegen Kanker en Kom op tegen Kanker. Het is bovendien een goed idee om aan te sluiten bij bestaande tabakscampagnes, programma's en statuten zoals Werelddag Zonder Tabak op 31 mei. Op deze manier kan je de aantrekkelijkheid en de bewustwording van het beleid versterken.

Raadpleeg de volgende '[myths buster](#)' van het [Tobacco Free Initiative](#) van de WHO om je organisatie te helpen om mogelijke twijfels over het tabaksbeleid in het stadion te overwinnen.

B:6

HELP FANS EN MEDEWERKERS OM TE STOPPEN MET ROKEN

Ben je als club van plan om je stadion rookvrij te maken? Dan is het zeker een voordeel om een rookstopaanbod te voorzien. Het vergroot je draagvlak bij supporters. Een voorbeeld hiervan is een groeps cursus “stoppen met roken” waarbij een tabakoloog of rookstopbegeleider in 8 sessies een groep mensen begeleidt om te stoppen met roken. Dit bevordert de verbondenheid van de rokende fans met de club en verbetert de gezondheid. Meer informatie hierover is terug te vinden op <https://www.gezondleven.be/projecten/groepscurcus-stoppen-met-roken>.

Je kan er ook voor kiezen om in plaats van een groeps cursus te organiseren het bestaande rookstopaanbod bekend te maken. Op www.tabakstop.be of 0800 111 00 kunnen fans en medewerkers terecht voor beste manieren om te stoppen met roken. Promotiematerialen zijn terug te vinden op www.tabakstop.be of <https://www.gezondleven.be/opleidingen/workshops-aanbod/groepscurcussen-stoppen-met-roken/rookstopmaterialen>

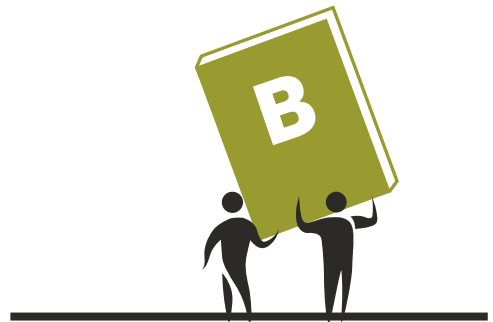

DEEL C

**EEN
TABAKSVRIJ
BELEID
COMMUNICEREN**

C:1

EEN BELEIDSVERKLARING ONTWIKKELEN

De trekker van het beleid moet nauw samenwerken met leidinggeevenden van de afdelingen communicatie, facility-management en veiligheid om een duidelijk tabaksvrij beleid te definiëren en af te spreken wat dit precies moet inhouden. Dit beleid communiceer je naar alle stadiongebruikers voor het van kracht wordt en op de wedstrijddagen die volgen.

De eerste stap in het communiceren van een nieuw of bijgewerkt tabaksbeleid? Dat is een beleidsverklaring opstellen. Wij hebben een sjabloon voor een beleidsverklaring bijgevoegd met daarin de belangrijkste criteria en informatie. De beleidsverklaring bevat het volgende:

- ▶ Welke tabaksgelateerde activiteiten verboden zijn.
- ▶ De belangrijkste gezondheidsredenen voor het beleid, zoals het gevaar van passief roken en de acute gevaren die dit meebrengt voor kinderen.
- ▶ Waar het beleid van toepassing is binnen de omgeving van het stadion.
- ▶ Op wie het beleid van toepassing is binnen het stadion en dat er geen uitzonderingen toegestaan worden.
- ▶ Hoe het beleid uitgevoerd zal worden en welke straffen gelden bij overtreding.
- ▶ Een startdatum voor het beleid en een contactpersoon voor verdere communicatie.

Zodra een beleidsverklaring is ontwikkeld en overeengekomen door besluitvormers binnen een club of stadion, leg je de verklaring ook voor aan de belangrijkste belanghebbenden. Hieronder vallen: supporterscoördinator en officiële supportersclub, plaatselijke hulpdiensten, gezondheidsorganisaties, en ook stewards en beveiligingsbedrijven die worden ingehuurd door een club / stadion.

De uiteindelijke beleidsverklaring moet de basis vormen van alle verdere communicatie, zowel in het stadion als via externe mediakanalen.

C:2

SJABLOON TABAKSVRIJE BELEIDSVERKLARING

GEBRUIK DIT
SJABLOON VOOR
JE EIGEN PROJECT

Aanvulling op tabaksvrij Stadion Beleid naar Basisreglement door Anytown Football Club.

Achterliggende gedachte

Anytown Football Club erkent dat het gebruik van tabak en blootstelling aan tabaksrook zeer schadelijk is voor de gezondheid, met name voor de gezondheid van kinderen. De club heeft daarom een tabaksvrij stadionbeleid aangenomen dat van toepassing zal zijn op alle binnen- en buitengebieden van het Evergreen Stadion.

Tijdsaanduiding

De startdatum van het beleid is 1 augustus 2016.

Op wie is dit beleid van invloed?

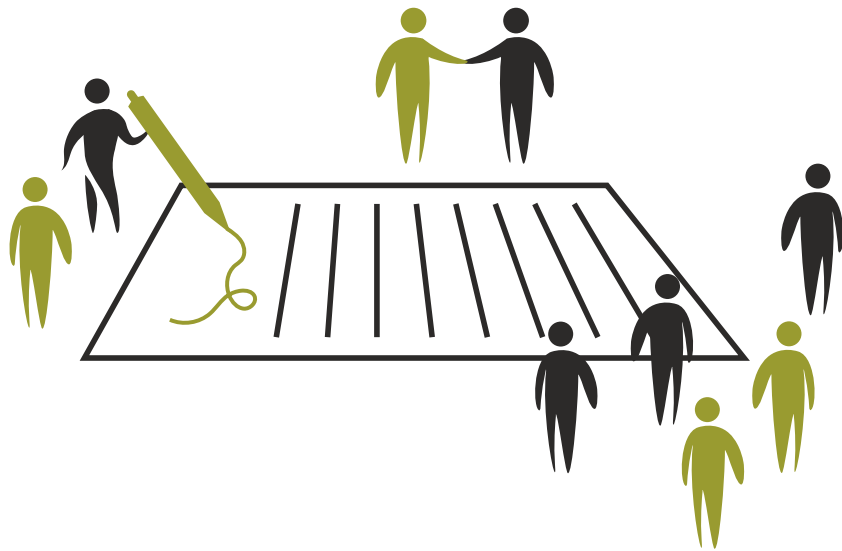
Dit beleid is in het belang van fans, bezoekers en personeel. Het beleid is van toepassing op alle managers, personeel, vrijwilligers, officials, spelers, coaches, media en bezoekers van het Evergreen Stadion.

Rookvrije zones

Gebruik van tabaksproducten en e-sigaretten is verboden van zodra de gebruikers binnen het hek van het stadion zijn. Het beleid geldt in alle binnen- en buitengebieden van het stadion, waaronder:

- ▶ Overdekte en open tribunes
- ▶ Alle toiletten
- ▶ Hallen
- ▶ Ingangen en uitgangen
- ▶ Catering plekken
- ▶ Hospitality- en VIP-ruimtes
- ▶ Kantoren
- ▶ Kleedkamers
- ▶ Zones naast het veld
- ▶ Fanzones binnen de omtrek van het stadion.

In het stadion wordt gebruikgemaakt van internationaal erkende verboden-te-rokenborden en andere middelen (aankondigingen via de speakers, gebruik van tv-schermen, folders van stewards, ...) om bezoekers mee te geven dat alle binnen-en buitengebieden van het stadion rookvrij zijn. Er zullen geen asbakken of andere rookattributen aanwezig zijn in het stadion.

Uitzonderingen

Het hele stadion is tabaksvrij en er zijn geen uitzonderingen toegestaan voor het personeel of op bepaalde plaatsen. Er zijn geen rookzones beschikbaar in het stadion. Er is een verbod op reclame, promotie en sponsoring van tabaksproducten en e-sigaretten in het stadion en in de omgeving van het stadion. Tabak en e-sigaretten mogen niet verkocht worden in het stadion en in de omgeving van het stadion. Er zijn geen aanstekers, lucifers of vuur toegestaan in het stadion.

Uitvoering en niet-naleving

Medewerkers, beveiligingspersoneel en vrijwilligers van het stadion worden getraind om het tabaksvrije beleid te bewaken en te handhaven. Ook zijn ze in staat om uit te leggen waarom dit beleid wordt gevoerd. Personen die tabak gebruiken, verkopen of promoten zullen beleefd worden gevraagd hiermee te stoppen en zullen worden herinnerd aan het tabaksvrije beleid en de bijhorende wetgeving. Wanneer ze dit negeren zal een leidinggevende ingrijpen. De strengste straf die hardnekkige overtreders kunnen krijgen is een verwijdering uit het stadion. Een kaartje met daarop meer info over het beleid en de straffen zal beschikbaar zijn voor medewerkers, als ondersteuning bij het uitvoeren van het beleid.

Beleidsbeoordeling

Dit beleid zal onmiddellijk bij het in werking treden worden beoordeeld. Aansluitend op de resultaten zal het beleid vervolgens op regelmatige basis worden beoordeeld. In elk geval jaarlijks voor de start van een nieuw seizoen. Dit zal ervoor zorgen dat het beleid bestendig, effectief en up-to-date is.

Getekend door Management van Evergreen Stadion:

John Smith, Stadion Events Manager

Neemt u voor meer informatie contact op met:

john.smith@anytownfc.com

C:3

HET BELEID COMMUNICEREN AAN BELANGRIJKE GROEPEN

Een nieuw of aangepast tabaksbeleid tijdig communiceren is essentieel voor zowel clubleden, het personeel van het stadion en de fans die de wedstrijden bezoeken. Hoe eerder de fans info krijgen over veranderingen in de exploitatie en het basisreglement van het stadion, met name over de gezondheidsredenen achter deze veranderingen, hoe groter de medewerking zal zijn om mee het beleid uit te voeren.

Naast bewegwijzering en overige audiovisuele informatie op wedstrijddagen zijn er diverse andere communicatiekanalen en marketingtechnieken die je kan gebruiken bij de promotie van dit tabaksvrije beleid. Clubs en stadionmanagement moeten ruim voor de aanvangsdatum van het beleid een communicatieplan klaar hebben dat rekening houdt met de volgende informatie en stappen:

Identificeer de doelgroep: plaatselijke en nationale media, eigen supporters, supporters van andere clubs, stewards, evenementenmedewerkers, clubpersoneel, vrijwilligers, belanghebbenden (vb. nationale voetbalbond, sponsors, gezondheidsinstellingen, hulpdiensten).

Stel een geschikte tijdlijn op: betrek de doelgroepen 3-4 maanden voor het beleid in werking zal treden en laat de tijdlijn doorlopen tot na de eerste wedstrijd.

Ontwikkel kernboodschappen: gericht op de gezondheidsvoordelen voor fans en medewerkers en het elimineren van tabaksrook in het stadion, te communiceren via een persbericht

en/of online artikel over het beleid (zie voorbeeld artikel uit Lissabon in sectie C:4).

Houd een persconferentie: betrek hierbij een speler, ex-speler en/of een plaatselijke pleitbezorger van meer gezondheid om op die manier de belangrijkste boodschappen over je tabaksvrije beleid over te brengen. Hierbij moet de focus liggen op de gezondheidsvoordelen die het beleid zal opleveren voor zowel fans als medewerkers.

C:4

PROMOTIEMIDDELEN

Behalve persberichten opstellen en (samen)werken met de media en belanghebbenden om je boodschap te verspreiden, zijn er diverse marketing- en communicatiemiddelen die je tijdelijk of permanent kan gebruiken om een tabaksvrij beleid te promoten bij de doelgroepen. Dit gaat over de fans die de wedstrijden bijwonen.

Basisreglement: zet het beleid in het basisreglement van het stadion. En zorg ervoor dat dit zichtbaar is buiten alle draaihekingangen van het stadion en op de website van club en/of stadion. Communiceer dit permanent.

Tickets: vermeld het beleid en wat het precies verbiedt op alle tickets die geldig zijn voor de wedstrijden op de datum waarop het beleid ingaat. Zorg er ook voor dat dit permanent gecommuniceerd wordt. Als je beleid samenvalt met de start van een nieuw seizoen, vermeld het beleid dan op elke wedstrijdkaart die beschikbaar is voor fans en seizoenkaarthouders / leden.

Informatiekaartjes: geef stewards en overige personeelsleden een eenvoudig informatiekaartje met daarop informatie over de redenen waarom de club een tabaksvrij beleid heeft aangenomen, wat er precies verboden is volgens het beleid, waar het van toepassing is en de gezondheidsvoordelen van het beleid voor alle fans en medewerkers (zie volgende sectie 'Uitvoering' voor meer details).

Digitale communicatie: promoot het beleid en de gezondheidsvoordelen ervan via een serie artikels op de officiële website van de club en/of het stadion. En vergroot de impact ervan door publicaties op de sociale media (Twitter, Facebook, Instagram).

Plan de artikels zo dat ze duidelijk te zien zijn op verschillende tijdstippen voor het beleid in werking treedt (ten minste vier tot zes weken van tevoren). Communiceer ook kort voor het beleid van start gaat (48 uur van te voren) én op de dag van de eerste wedstrijd waarop het beleid van kracht is.

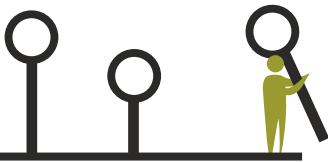
Seizoenkaarthouders & leden: verspreid van tevoren een specifieke communicatie over het nieuwe beleid aan alle seizoenkaarthouders en leden. Verstuur via de nieuwsbrief ook een item over de gezondheidsvoordelen van het beleid naar de fans in je klantenbestand.

Clubpublicaties: schrijf een aantal artikels in het wedstrijdprogramma, het clubblad en overige fanbladen en websites. Vermeld het beleid op wedstrijdkaarten of promo's voor fans.

Partners: werk samen met belangrijke stakeholders en lokale pleitbezorgers rond gezondheid, om zo de aankondiging van een tabaksvrij beleid via hun communicatie- en sociale mediakanalen te verspreiden.

C:5

VERBODEN-TE-ROKENBORDEN

Een van de meest effectieve middelen die je kan gebruiken om fans en andere stadiongebruikers te informeren dat roken niet is toegestaan in het stadion, is gebruikmaken van pictogrammen. Voor het beleid in werking treedt, denk je best na over hoe je dit visueel voorstelt, formuleert en plaatst.

Verboden te roken pictogram: een internationaal erkend 'Verboden te Roken' pictogram moet worden gebruikt, overeenkomstig een bewegwijzeringstrategie (Zie C:8). Het pictogram moet bestaan uit een cirkel met een zwart pictogram op een witte achtergrond, een rode rand en een rode diagonale streep door het pictogram.

Primaire signalisatie: borden die een verboden-te-rokenpictogram en gedetailleerde beschrijving van een tabaksvrij beleid moeten bevatten – zie voorbeelden bij C:6. Te gebruiken op plaatsen waar ook de reglementen worden uitgelegd (b.v. draaihekken / ingangen), en 'hotspot' gebieden waar de graad van niet-naleving het grootst is, bijvoorbeeld cateringplekken en toiletten. Minimale grootte van 60 cm hoog x 40 cm breed.

Secundaire / herinneringssignalisatie: deze borden moeten het verboden-te-rokenpictogram bevatten en de eenvoudige formulering 'rookvrij stadion' – zie voorbeeld bij C:6. Te gebruiken om het tabaksvrije beleid kracht bij te zetten op plekken waar geen primaire bewegwijzering is, bijvoorbeeld in trappenhuizen, gangen, toiletten. Minimale afmeting van 20 cm hoog x 15 cm breed.

Wetgeving: wanneer je tabaksbeleid wordt ondersteund door wetgeving moet dit worden vermeld in de formulering van de bewegwijzering door te stellen dat: 'Hier geldt een wettelijk rookverbod.'

Maatregelen bij het niet naleven: clubs of stadionmanagement kunnen ervoor kiezen om de maatregelen te beschrijven die van toepassing zijn op de niet-naleving van het beleid. Dit kan heel eenvoudig zijn, bijvoorbeeld 'Straffen van toepassing', maar ook verwijdering uit het stadion of een GAS-boete (enkel mogelijk in samenwerking met de lokale overheden, zie D:6).

E-sigaretten: wanneer je beleid ook het gebruik van e-sigaretten verbiedt, kan je ervoor kiezen om het dubbele 'verboden-te-rokenpictogram' te gebruiken met daarop zowel sigaretten / e-sigaretten (zie voorbeeld bij C:6). En in het geval van primaire bewegwijzering de volgende formulering: 'Verboden te Roken: gebruik van tabak & e-sigaretproducten is verboden in het gehele stadion'.

C:6

SJABLOON VERBODEN- TE-ROKENBORDEN EN FORMULERING

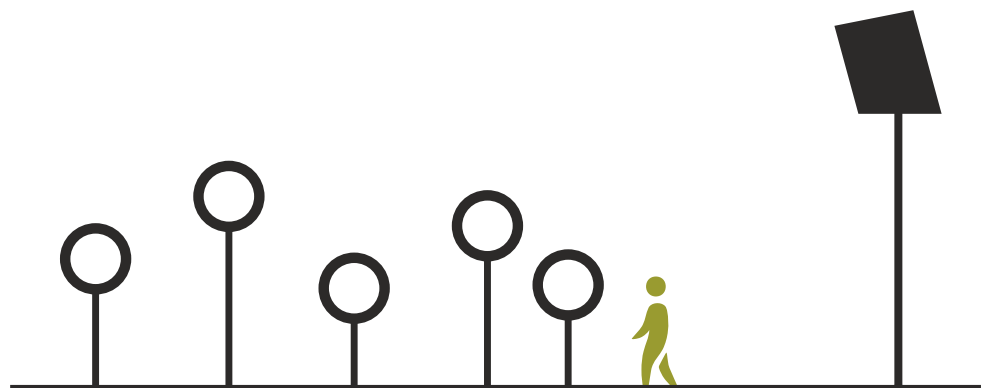

C:7

ZICHTBAARHEID EN SIGNALISATIE

Alle 'verboden-te-roken-borden' moeten goed te zien en te begrijpen zijn. In het geval van slecht natuurlijk licht kan kunstmatig licht nodig zijn. Ook kan je kiezen om borden te voorzien van reflectiemateriaal. Verboden-te-roken-borden in stadions moeten voldoen aan de volgende vereisten:

- ▶ Alle borden moeten goed zijn bevestigd, ook de tijdelijke borden die alleen tijdens bepaalde evenementen worden gebruikt
- ▶ Borden mogen niet zo worden bevestigd dat ze het uitzicht of de circulatie van toeschouwers belemmeren
- ▶ Alle borden moeten schoon gehouden worden
- ▶ Er mogen geen handgeschreven borden worden gebruikt.

C:8

PLAATSINGSSTRATEGIE SIGNALISATIE

Er moet een plaatsingsstrategie voor de signalisatie worden opgesteld waarbij je rekening houdt met de maximale capaciteit en indeling van het stadion. Alle plaatsen (zowel binnen als buiten) moeten verboden-te-roken-borden krijgen, waarbij er specifieke aandacht is voor de ingangen van het stadion en 'hotspot' gebieden die rokers vaak gebruiken in stadions. Denk aan toiletten, cateringplekken of VIP-ruimtes.

De plaatsingsstrategie moet ook rekening houden met de bredere stadionomgeving. Als minimale vereiste is dit het draaihek bij de ingang van het stadion, maar ook hiervoor kan je ook nog een 'Verboden te Roken' zone toevoegen. Bijvoorbeeld bij een eerste toegangshek, net voor het stadion zelf.

Een goede plaatsingsstrategie? Dat kan met een audit van de aanbevolen soorten signalisatie voor specifieke gebieden in een voetbalstadion. Er moet een adequate hoeveelheid borden zijn die aansluiten bij elke specifieke plek in het stadion, bijvoorbeeld wanneer een stadion 30 draaihekken/ingangen heeft, zijn er ten minste 35 borden nodig voor deze plekken. Omdat de eenvoudige reden dat je ze soms moet vervangen.

C:9

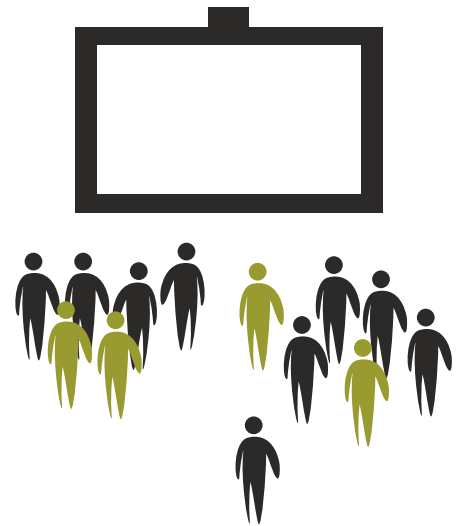
PLAATSING BORDEN

AUDIT SJABLOON

TYPE BORD / LOCATIE	HOEVEELHEID NODIG
PRIMAIRE SIGNALISATIE – GEBIEDEN BUITEN HET STADION	
▸ In de ruime stadionomgeving tot eerste stadionstructuur bv. hekken	
▸ Bij draaihekingangen naar het stadion	
▸ In parkeer- of drop-offgebieden in de stadionomgeving	
▸ Bij fanzones en cateringplaatsen in de stadionomgeving	
PRIMAIRE SIGNALISATIE – ‘HOTSPOTS’ IN HET STADION	
▸ Bij de cateringplekken in het stadion	
▸ Bij de ingang van alle toiletfaciliteiten (standaard, VIP, gehandicapt)	
▸ Bij de ingang van alle interne VIP of zakelijke zitplaatsen, waaronder hospitality plaatsen en skyboxen etc.	
SECONDAIRE SIGNALISATIE – PLAATSEN IN HET STADION	
▸ Bij de ingang van de tribunes	
▸ Bij andere signalisatie in de tribunes	
▸ Op de achterkant van zitplaatsen in de tribunes	
▸ Bij de ingang van de VIP-zitplaatsen	
▸ Op interne loopbruggen in het stadion	
▸ In de interne en/of externe trappenhuizen in het stadion	
▸ In alle toiletfaciliteiten, vb. boven urinoirs	
▸ Bevestigd aan of duidelijk zichtbaar voor ‘de bank’	
▸ In kleedkamers en kantoren van spelers en officials	
▸ In alle media-ruimtes en mixed-zones	
▸ In alle kantoren, ontspanningsruimtes voor medewerkers, horecalocaties en interne werkplekken in het stadion	
▸ Alle overige plaatsen – specificeer locatie(s) en hoeveelheid.	

C:10

GEBRUIK VAN AUDIOVISUELE MIDDELEN IN HET STADION

Naast het gebruik van borden om het tabaksvrije beleid op een wedstrijddag bij de fans te communiceren, zijn er ook een aantal audiovisuele middelen en technieken om een grote groep mensen te bereiken.

Publieke aankondigingen: gebruik eenvoudige teksten voor publieke aankondigingen, zowel in het stadion als daarbuiten en zorg ervoor dat je ze communiceert op cruciale momenten tijdens een wedstrijddag. Bijvoorbeeld ten minste twee keer voor het begin van een wedstrijd, aan het begin van de rust, en meteen nadat de wedstrijd is afgelopen. Voeg daaraan ook een of twee zeer duidelijke mededelingen toe over de gevaren van tabaksgebruik en passief roken en over de betrokkenheid van de club bij het promoten van een gezonde leefomgeving voor fans, bezoekers en medewerkers.

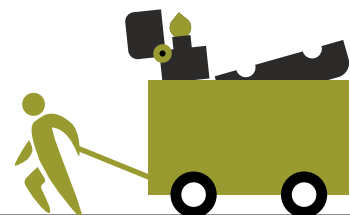
Stadion schermen & scorebord: als het stadion grote schermen of een groot elektronisch scorebord heeft, kan je deze middelen gebruiken om het internationale verboden-te-rokensymbool te tonen, inclusief de volgende mededeling: 'Verboden te Roken': in het gehele stadion'. Wanneer je stadion digitale advertentieboarden heeft, kan je ze ook gebruiken om de verboden-te-rokeninformatie te tonen op cruciale momenten tijdens de wedstrijd.

Posters & preview signalisatie: maak een promotieposter of tijdelijk bord dat je kan tonen in de periode voor het beleid in werking treedt. Dit kan op belangrijke plaatsen in het stadion (vb. cateringplekken en toiletten).

Uniformen stewards: overweeg ook een verboden-te-rokensymbool en tekst aan te brengen op de uniformen van stewards en security (vb een vestje of jack). Dit kan ook met een button of bandje dat je kan vastmaken aan je kleding.

C:11**MINIMALISEREN
VAN DE SIGNALLEN**

Vaste asbakken of prullenbakken voor peuken in het stadion zouden allemaal moeten worden verwijderd. Afvalbakken voor peuken aan het begin van de tabaksvrije zone van het stadion moeten eveneens een 'verboden-te-roken-bordje krijgen. Er mag binnen het stadion geen gebruik worden gemaakt van kleine of wegwerpasbakken en aanstekers en asbakken mogen niet verkocht worden.

DEEL D

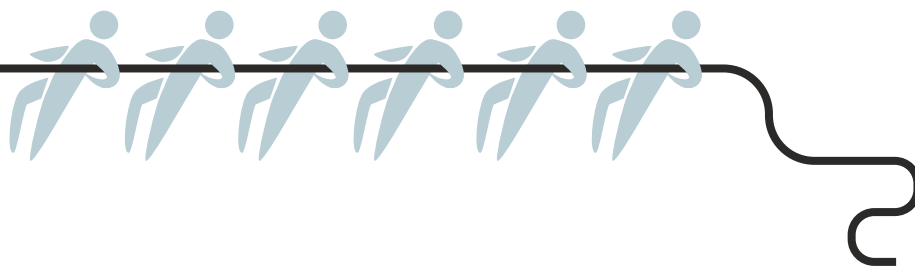
**EEN BELEID
UITVOEREN**

D:1

BELANG VAN GEPASTE UITVOERING

Zelfs wanneer een club beslist heeft om verder te gaan dan de wetgeving en een beleid invoert, wil dat nog niet zeggen dat het beleid automatisch wordt nageleefd. De wetgeving niet naleven, daar kunnen meerdere redenen voor zijn. Bijvoorbeeld een gebrek aan signalisatie of personeel dat niet voldoende is getraind om het tabaksbeleid uit te voeren.

Het is cruciaal dat een beleid vanaf de eerste wedstrijddag, zodra het in werking is getreden, op strikte wijze wordt uitgevoerd. De beleidsdrager moet hiervoor nauw samenwerken met leidinggevenden van de afdelingen facility-management, beveiliging en HR, om ervoor te zorgen dat het tabaksbeleid op effectieve wijze wordt uitgevoerd tijdens zowel wedstrijddagen als niet-wedstrijddagen.

D:2

TRAINING MEDEWERKERS - ALGEMEEN NIVEAU

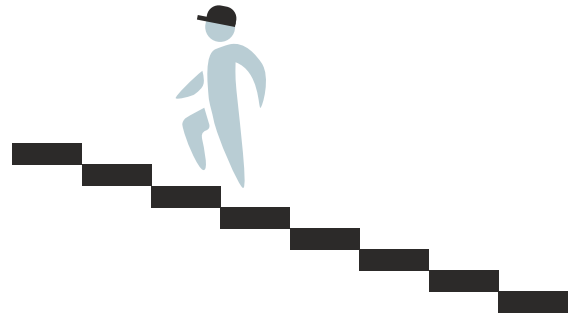

Het is de verantwoordelijkheid van al het clubpersoneel, inclusief alle medewerkers tijdens wedstrijddagen en vrijwilligers, om fans te adviseren over het beleid in gevallen van niet-naleving. Niet alleen kan je speciale trainingen geven aan stewards en security (zie D:3), het is ook van belang dat alle medewerkers door hun afdelingsverantwoordelijke op de hoogte worden gebracht van het tabaksbeleid. Deze informatie bevat: gezondheidsredenen waarom het beleid er is, wat het beleid precies verbiedt, waar het beleid van toepassing is, en wanneer het in werking zal treden. De training van algemeen clubpersoneel moet op het volgende zijn gebaseerd:

- ▶ Een educatieve briefing voor alle medewerkers van de club en degenen die aanwezig zijn tijdens wedstrijddagen moet plaatsvinden voor het beleid in werking treedt (ongeveer 4-6 weken van tevoren).
- ▶ Een educatieve briefing kan je ondersteunen met een document waarin de belangrijkste feiten van het beleid staan, of afdelingshoofden die een korte e-learning cursus geven.
- ▶ Alle medewerkers van de club moeten ook een 10 minuten durende opfriscursus krijgen in de 48 uur voor dag waarop het beleid in werking treedt. Of als onderdeel van hun standaardinstructie tijdens een wedstrijddag.
- ▶ Alle medewerkers moeten op de hoogte worden gehouden van het succes van het beleid en aanvullingen of veranderingen van een toekomstig beleid.

D:3

TRAINING STEWARDS EN SECURITY

De belangrijkste medewerkers op een wedstrijddag die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van een tabaksbeleid zijn de security en stewards in een stadion. Er moet een speciaal trainingsprogramma worden opgesteld om security en stewards uitleg te geven over de belangrijkste details van het beleid:

- ▶ Hoe omgaan met fans in het geval van niet-naleving?
- ▶ Hoe past dit in een breder responsplan in geval van aanhoudende niet-naleving van het beleid?
- ▶ Welke maatregelen ondersteunen het personeel bij de uitvoering van het beleid?

Een kort trainingsprogramma van 30-45 minuten moet worden ontwikkeld voor alle full-time en part-time stewards en beveiligingsmedewerkers. Deze trainingen moeten plaatsvinden in kleine groepen en bestaan uit:

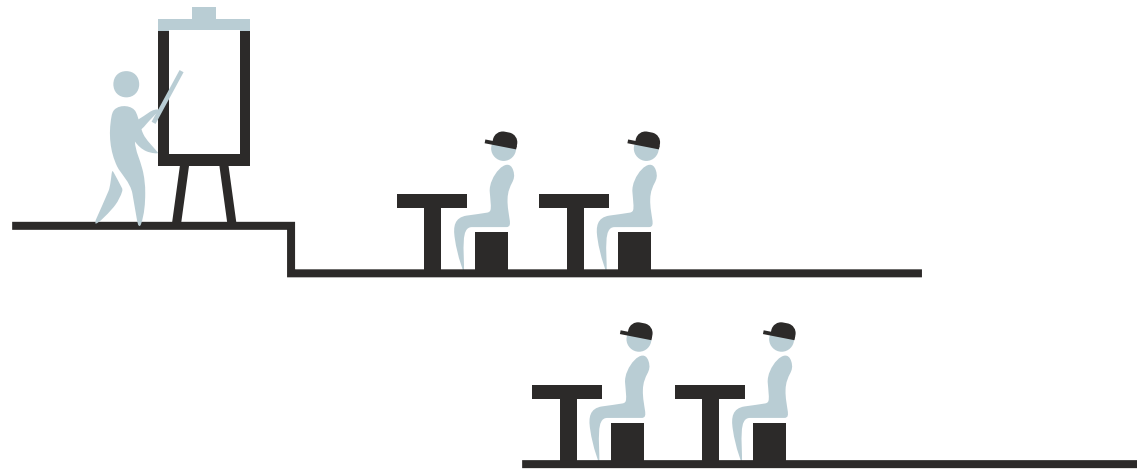
- ▶ Een diapresentatie onder supervisie van een team- of afdelingsmanager.
- ▶ Een rollenspel om medewerkers te helpen bij het omgaan met schendingen van het beleid en klachten.
- ▶ Hoe werken met ondersteunend materiaal (vb. kaarten met het beleid op).

De training over de uitvoering van het beleid moet informatie bevatten over:

Argumenten en doelen: feiten over roken en passief roken, met name de effecten op kinderen, en de voordelen van een tabaksvrij stadion voor iedereen (inclusief brandveiligheid & afval).

Samenvatting beleid: wat houdt het tabaksvrije stadionbeleid precies in, op wie heeft het een invloed en wanneer zal het in werking treden?

Wettelijke regelgeving: details over wetgeving die het beleid ondersteunen.

Promotie: overzicht van hoe het beleid zal worden gecommuniceerd voor het in werking treedt en een overzicht van middelen die zullen worden gebruikt bij het communiceren van het beleid op wedstrijddagen.

Stapsgewijze reactie: details over een gefaseerd responsstelsel bij overtredingen. Beginnend met verbale waarschuwingen, en verdergaand naar interventie door een leidinggevende medewerker, met passende straffen wanneer waarschuwingen niet worden opgevolgd.

Kennis van 'hotspots': stel een plattegrond op van potentiële hotspots in het stadion waar de kans het grootst is dat fans zullen roken. En op welke momenten tijdens de wedstrijd dit mogelijk zal plaatsvinden.

Maatregelen bij overtreden beleid: als iemand zich niet aan de regels wil houden zal een leidinggevende medewerker ingrijpen. De zwaarste straf voor hardnekkige overtreders is verwijdering uit het stadion.

Om voetbalclubs en stadionmanagement te helpen om hun stewards en securitypersoneel te trainen werd er een trainingsmodule ontwikkeld. De slides van deze trainingsmodule zijn terug te vinden op www.gezondleven.be/projecten/rookvrije-stadions

D:4

GEFASEERD RESPONSPLAN BIJ OVERTREDING VAN HET TABAKSBELEID

Alle eerstelijnsmedewerkers die direct betrokken zijn bij het aanspreken van fans op de wedstrijddag moeten zich bewust zijn van de gefaseerde benadering bij niet-naleving. Te beginnen met een eenvoudige verbale waarschuwing, tot straffen die van toepassing zijn bij aanhoudende schendingen van het beleid na een eerste waarschuwing. Een stapsgewijs responsplan moet gedetailleerd worden vastgelegd en inge oefend als onderdeel van de training van stewards en security.

Gefaseerd Responsplan - Belangrijkste Stappen

1. Iedereen die gebruikmaakt van tabak of e-sigaretten moet vriendelijk door stewards/vrijwilligers worden verzocht om hiermee te stoppen. Ze herinneren bezoekers aan het rookvrije beleid dat van kracht is binnen het stadion.
2. Als de overtreder niet wil stoppen kan je hem/haar een informatiekaartje tonen met de details van het beleid en de vermelding dat dit beleid werd ingevoerd om de gezondheid van fans en medewerkers te beschermen.
3. Als de overtreder dan nog niet wil stoppen is een tweede en laatste waarschuwing nodig, indien nodig door een leidinggevende steward of security die ook melding maakt van de straffen die worden gegeven bij het schenden van het beleid.
4. Als de toeschouwer deze laatste waarschuwing ook negeert moet de overtreder uit het stadion worden verwijderd. Als het beleid valt onder de wetgeving, dan kan dit gerapporteerd worden aan de bevoegde instanties (bijvoorbeeld bij binnen roken).
5. Voorvallen van aanhoudende niet-naleving en verwijdering uit het stadion moeten altijd officieel worden vastgelegd door het stadionmanagement als onderdeel van de controlestrategie.

D:5

CONTROLE VAN ROOK 'HOTSPOTS'

Club/stadionmanagement moeten mogelijke 'hotspots' in het stadion in de gaten houden tijdens een wedstrijd. Hieronder vallen:

- ▶ De draaihekingangen (voor de wedstrijd).
- ▶ Standaard zit-/staanplaatsen (tijdens de wedstrijd).
- ▶ De gewone en invalidentoiletten en de ingangen hiervan (zowel voor de wedstrijd als tijdens de rust).
- ▶ Interne en externe cateringplaatsen (voor de wedstrijd en tijdens de rust).
- ▶ De gangpaden en trappenhuizen (voor de wedstrijd en tijdens de rust).

Er moet voldoende personeel beschikbaar zijn om de hotspots in het stadion in de gaten te houden. Medewerkers moeten met name oplettend zijn tijdens bepaalde momenten gedurende een wedstrijd. Zoals tijdens de rust en na afloop van een wedstrijd, wanneer voorvallen van niet-naleving vaker voorkomen.

D:6

STRAFFEN

Straffen zijn in het geval van voortdurende niet-naleving zeer nuttig. Meestal volstaat de simpele waarschuwing dat iemand uit het stadion gezet kan worden of een mogelijke boete krijgt als hij doorgaat met roken. Maar in sommige gevallen moeten er wel straffen worden uitgedeeld, met name in de beginperiode van het nieuwe tabaksbeleid.

Eventueel kan je met de lokale overheden afspreken dat de politie GAS-boetes kan uitschrijven aan overtreders.

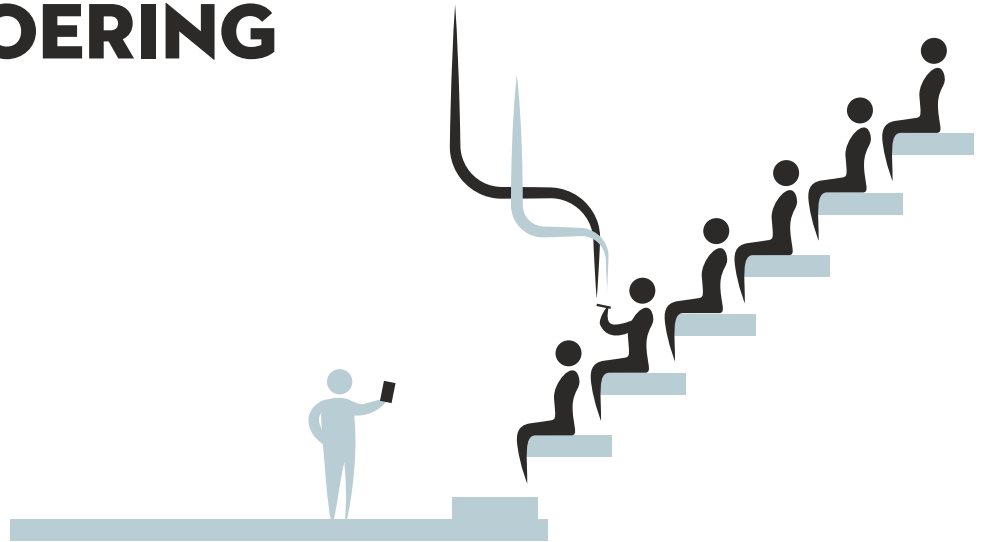
De meest voorkomende straffen voor niet-naleving zijn onder meer:

- Verwijdering uit stadion.
- Verwijdering uit stadion en intrekken seizoenskaart / lidmaatschap club / weigering tot stadion in de toekomst (te gebruiken bij herhaalde overtreding).
- Verwijdering uit stadion en een mogelijke boete.

D:7

GEBRUIK VAN VRIJWILLIGERS BIJ UITVOERING

Naast stewards en security als voornaamste uitvoerders van een tabaksbeleid kunnen clubs ook overwegen om vrijwilligers in te zetten die optreden als eerste contact met fans of stadiongebruikers die worden betrappt op roken binnen de stadionomgeving op een wedstrijddag. Het voordeel van vrijwilligers is dat stewards zich hierdoor kunnen richten op hun belangrijkste veiligheidstaken en ook kunnen zorgen voor een positieve, niet-confronterende benadering in gevallen van niet-naleving. De zogenaamde 'zachte aanpak'.

Vrijwilligers moeten op dezelfde manier worden getraind als stewards en security. Het moet echter duidelijk voor hen zijn dat zij slechts een eerste contactpunt zijn als onderdeel van een stapsgewijze uitvoering. En dat zij, als mensen niet willen meewerken, assistentie moeten inroepen van officiële stewards of security.

Om het vrijwilligers makkelijker te maken om fans aan te spreken over het beleid, kan het verstandig zijn om hen een T-shirt of vest te laten dragen, eventueel met een boodschap. Ze kunnen ook de gele en rode informatiekaarten krijgen waarop het beleid toegankelijk wordt uitgelegd.

D:8

COMMUNICATIE- MIDDELEN BIJ UITVOERING BELEID

Om stewards, security en (eventueel) vrijwilligers van dienst te zijn bij advies geven over een tabaksbeleid in het stadion, kan het nuttig zijn om een informatiekaartje samen te stellen of een set met kaartjes, met daarop de voornaamste redenen voor het beleid en de gezondheidsvoordelen die daarbij horen. Deze kaartjes kunnen medewerkers gebruiken als fans vragen hebben over het beleid of wanneer fans of andere stadiongebruikers worden betraapt op roken of het gebruik van e-sigaretten.

Handig voor voetbalclubs en/of stadions is het gebruik van gele en rode informatiekaarten. Een gele kaart kan je gebruiken om uit te leggen wat het tabaksbeleid precies verbiedt, waar dit van toepassing is en wat de gezondheidsvoordelen van een tabaksvrij stadion zijn.

Een rode kaart kan je gebruiken om uit te leggen dat voortdurende niet-naleving van het beleid zal resulteren in een officiële waarschuwing van de security en uiteindelijk zal leiden tot verwijdering uit het stadion.

Informatie over het rookvrij beleid bij Anytown FC

- ▶ Anytown FC kiest voor een rookvrij Evergreen Stadion. Dit om de gezondheid van iedereen in het stadion te beschermen.
- ▶ Gelieve niet te roken in heel het stadion, zowel in overdekte als niet overdekte delen.
- ▶ We willen de blootstelling aan tabaksrook voorkomen. Een bekende oorzaak van verschillende chronische aandoeningen en bijzonder gevaarlijk voor kinderen.
- ▶ Geniet van de match en heb respect voor de gezondheid van de mensen om je heen.

Gelieve te stoppen met roken in het stadion

- ▶ Roken en het gebruik van elektronische sigaretten is NIET toegestaan in het stadion.
- ▶ Dit beleid beschermt de fans en staf tegen de gekende gevaren van passief roken voor onze gezondheid.
- ▶ Door te blijven roken overtreed je het officiële clubreglement en schaad je de gezondheid van de mensen om je heen.
- ▶ Als je blijft roken na deze waarschuwing word je verwijderd uit dit stadion.

OF

- ▶ Als je blijft roken na deze waarschuwing zal dit worden gerapporteerd aan de politie en krijg je een boete.

DEEL E

**CONTROLEREN,
EVALUEREN EN
BEOORDELEN**

E:1

EVALUATIE

Een evaluatieprogramma maakt het voor club- en/of stadionmanagement mogelijk om:

- ▶ Elementen van de uitvoeringsstrategie te herzien. Vb. waar en wanneer stewards inzetten op bepaalde momenten tijdens een wedstrijddag.
- ▶ Bepaalde aspecten van de communicatie over het beleid te benadrukken of aan te passen.

De verantwoordelijke voor het beleid moet hierbij samenwerken met leidinggevenden van de afdelingen beveiliging en facility-management, om zo tot een duidelijke evaluatie te komen. Op die manier kan het beleid worden bijgestuurd.

Voor wedstrijden moeten club en/of stadionmanagement een eenvoudig te gebruiken evaluatieformulier ontwikkelen dat alle eerstelijnsmedewerkers (stewards, security en vrijwilligers) kunnen gebruiken. Hier registreert het personeel belangrijke informatie over voorvallen van niet-naleving tijdens een wedstrijd. Hieronder vallen expliciete voorbeelden van niet-naleving zoals roken of het verkopen van tabaksproducten. Een voorbeeld van een dergelijk controleformulier zie je hieronder:

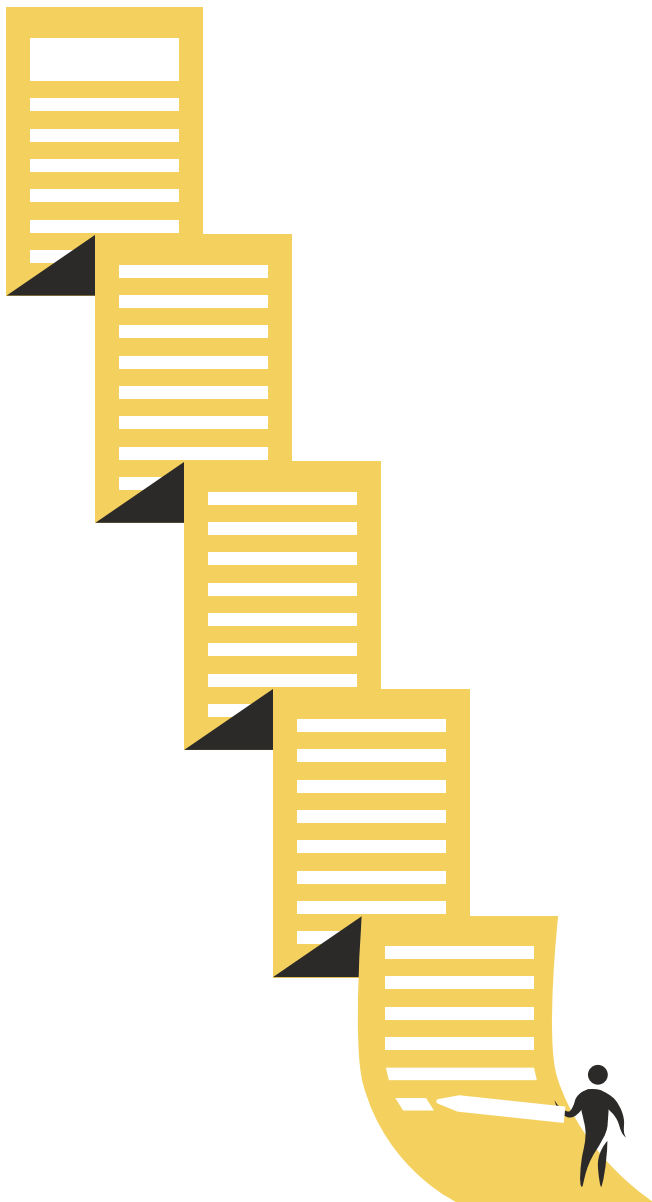
	WAAR IN STADION?	TIJD?	ACTIE OF BESLISSING?
Tabaksgebruik			
Gebruik e-sigaret			
Voortdurende niet-naleving (specificeer de gegeven boete)			
Visueel bewijs of duidelijke geur van tabaksrook			
Bewijs van tabaks-gerelateerd afval of attributen			
Bewijs van tabaksverkoop of promotieactiviteiten			
Voorvallen van beledigingen richting personeel dat het beleid uitvoert			
Opmerkingen en commentaar			

Eerstelijnsmedewerkers moeten het evaluatieformulier kunnen 'lezen' en weten hoe ze de boodschap kunnen melden aan hun teamleiders. Dit moet dan ook een onderdeel zijn van hun handhavingstraining. De procedures tijdens wedstrijden moeten duidelijk zijn ruim voor het beleid van kracht wordt. Er is een procedure nodig voor alle eerstelijnsmedewerkers. Zodat ze hun teamleiders op de hoogte kunnen brengen van tabaksgerelateerde incidenten op wedstrijddagen. In deze procedure is ook bekend hoe de evaluatieformulieren aan het einde van elke wedstrijd worden ingediend.

De eerst twee jaar nadat het beleid in werking is getreden kan het management een speciaal logboek bijhouden dat de voorvallen van niet-naleving van het tabaksvrije beleid registreert. In het logboek moet informatie staan over schendingen van het beleid op wedstrijddagen en op niet-wedstrijddagen.

E:2

INCIDENTEN LOGBOEK

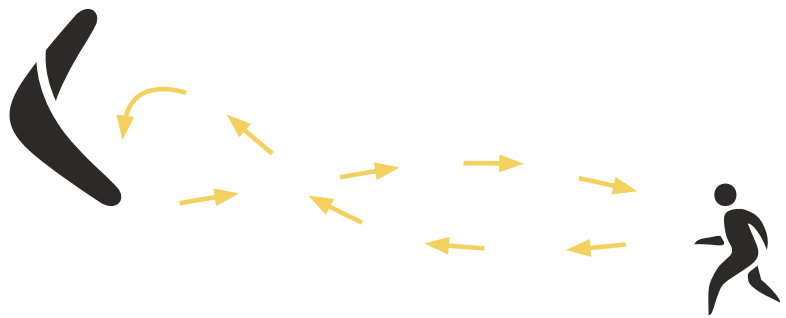

Stewards en hoofdsecurity moeten ook melding maken van tabaksgerelateerde incidenten als onderdeel van een post-match-incidentenrapportage. Dit kan door gebruik te maken van informatie op de individuele evaluatieformulieren.

Een aangewezen persoon moet de verantwoordelijkheid krijgen om het logboek bij te houden. Deze persoon moet ook de beleidsverantwoordelijke op de hoogte brengen van belangrijke veranderingen over de naleving van het beleid. Informatie actueel houden is essentieel bij het beoordelen van het beleid en communiceren van het succes aan zowel club / stadionmedewerkers, fans en overige belanghebbenden.

E:3

KWALITATIEVE FEEDBACK

Een laatste aanvulling op het bredere evaluatieproces gaat over de beoordeling van de verschillende niveaus van bewustwording en de steun voor een tabaksvrij stadionbeleid onder zowel fans als overige belanghebbenden. Een goede manier om een dergelijk type kwalitatieve evaluatie toe te passen is door vrijwilligers te laten praten met fans die na afloop van een wedstrijd het stadion verlaten. Een andere mogelijkheid om dit te doen is via een online enquête voor fans en overige belanghebbenden.

Een dergelijk onderzoek zal nuttig zijn bij het aanpassen of aanvullen van de communicatie en pictogrammen die het tabaksvrije beleid in het stadion moeten ondersteunen. De bevindingen kunnen ook worden opgenomen in een algemene beleidsbeoordeling.

Feedback Enquête Belanghebbenden - Belangrijke Thema's

- ▶ Belangrijke deelnemersinformatie (bv. geslacht, leeftijd, medewerker, fan).
- ▶ Rookt deze persoon regelmatig of niet?
- ▶ Is het bekend dat er een tabaksbeleid geldt in het stadion?
- ▶ Steunen zij een tabaksbeleid dat de gezondheid beschermt van fans en medewerkers
- ▶ Hoe zijn ze op de hoogte gebracht van het beleid? Media, pictogrammen, publieke aankondigingen, etc.
- ▶ Weten zij waar in het stadion het beleid van toepassing is?
- ▶ Hebben ze iemand zien roken of e-sigaretten zien gebruiken in het stadion? Zo ja, waar en wanneer was dit?
- ▶ Hebben ze gezien dat er tabaksproducten of e-sigaretproducten werden verkocht in het stadion? Zo ja, waar en wanneer was dit?

E:4

BELEIDSBEOORDELING

Het controle- en evaluatieproces hierboven moet het club en/of stadionmanagement feedback geven over schendingen van het beleid tijdens elke wedstrijd.. Hierbij verzamel je belangrijke gegevens die je kan gebruiken om het uitvoeren van het beleid tijdens wedstrijddagen, bewegwijzering en mededelingen, en aanvullende promotie van het beleid via belanghebbenden en mediakanalen te verbeteren. Een eerste beoordeling van het beleid en de mate van naleving ervan zal plaatsvinden onmiddellijk na afloop van de eerste wedstrijd, om zo onvoorziene problemen te kunnen aanpakken.

Als het beleid van start gaat moet je het succes en bekendheid ervan evalueren. Afhankelijk van deze evaluatie zijn veranderingen of toevoegingen aan het beleid nodig. Gedurende het eerste jaar van het beleid is het van belang om regelmatig zowel bekendheid als de mate van succes te beoordelen. De daaropvolgende jaren is een halfjaarlijkse en een jaarlijkse beoordeling van het beleid voldoende.

E:5

UPDATEN VAN HET BELEID

Alle onderdelen van het beleid moet worden bekeken in een beoordeling, waarbij zowel club en / of stadionpersoneel de kans krijgt feedback te geven op verbeteringen of veranderingen aan het beleid en hoe het wordt toegepast. Clubs en stadionexploitanten moeten zich bewust zijn van nieuwe trends die het beleid beïnvloeden (vb. de opkomst van e-sigaretten) en overleggen met belanghebbenden en gezondheidsinstanties over hoe te reageren op dergelijke ontwikkelingen.

Als laatste moeten clubs en stadionexploitanten openstaan voor methodes die worden gebruikt door andere clubs en stadions uit eigen land, maar ook uit Europese landen en landen buiten Europa. Om kwesties aan te pakken die anderen zijn tegengekomen in de uitvoering van hun beleid, en om op de hoogte te blijven van nieuwe ontwikkelingen.

SAMENVATTING

Deze handleiding biedt het clubmanagement en de stadionexploitanten achtergrondinformatie, sjablonen en middelen om het tabaksbeleid te plannen, toe te passen en te beoordelen. Het gaat hierbij bij voorkeur om een tabaksvrij stadionbeleid. Het voornaamste doel van deze gids? Zoveel mogelijk voetbalstadions in Europa (en ook daarbuiten) aanmoedigen om een tabaksvrijbeleid in te voeren. Zo sta je garant voor schone lucht en bescherm je de gezondheid van alle stadiongebruikers, met name kinderen.

Vervolgstappen: we erkennen de moeilijkheden die sportorganisaties ervaren bij hun pogingen om een tabaksbeleid toe te passen zonder de steun van nationale tabakscontrolewetgeving, naast de mogelijke weerstand van de fans tegen een vrijwillig tabaksbeleid. We adviseren clubs en stadionexploitanten, naast het gebruik van deze handleiding, nadrukkelijk om samen te werken met alle belanghebbenden voor een tabaksvrij stadionbeleid. Hierbij denken wij aan de nationale voetbalbond, plaatselijke gezondheidszorginstanties, supporterscoördinatoren en plaatselijke ordediensten. Het is belangrijk dat de planning en toepassing van een tabaksvrij stadionbeleid wordt aangestuurd door leidinggevendenden of vanuit bestuursniveau. Om op die manier steun en haalbaarheid te garanderen. Tot slot hou je ook best alle medewerkers binnen de club en stadionorganisatie op de hoogte van de vooruitgang en de successen.

Deze publicatie is een realisatie van het Healthy Stadia® Netwerk en het Vlaams Instituut Gezond Leven vzw in samenwerking met Kom op tegen Kanker en Stichting tegen Kanker en met steun van de Vlaamse overheid.

AUTEURS

Dries Vandenbempt, Dr. Matthew Philippott, Robin Ireland, Michael Viggars

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Vlaams Instituut Gezond Leven vzw
Linda De Boeck
Schildknechtstraat 9
1020 Brussel
België
www.gezondleven.be

European Healthy Stadia Network CIC
151 Dale Street
Liverpool, L2 2JH
UK
www.healthystadia.eu

© 2017, Healthy Stadia® Network en Vlaams
Instituut Gezond Leven vzw, All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/
of openbaar gemaakt worden door middel van
druk, fotokopie, microfilm of op welke andere
wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever. Voor educatieve,
pedagogische en sociale doeleinden die geen
commercieel oogmerk hebben, mag al het
materiaal vrij gebruikt worden met een correcte
bronvermelding van deze publicatie.